ASTRONOMIA I GEOLOGIA A MONTSERRAT

CONVERSA AMB EL GERMÀ RAMON ORANIAS

Un text de **CRISTINA JUNYENT**

Montserrat és un bon punt per a fer observacions astronòmiques. Tanmateix, entre els registres només trobo el manuscrit «Observacions sobre l'eclipsi de sol del 30 d'Agost de 1905, fetes en Montserrat y altres punts de Catalunya», en què va participar el pare Adeodat Marcet. Per saber-ne més, pujo a entrevistar el germà Ramon Oranias, i comencem pel començament.

«Vinc de pagès. A més de la vida monàstica, em moc entre les ciències —la meva formació— i la música, l'orgue. Vaig entrar al monestir fa gairebé mig segle, als 28 anys. Era el setembre, i com que el gener havia mort el pare Reinald Bozzo (1891-1974), que havia construït l'observatori astronòmic, l'aleshores prior, el pare Maur M. Boix (1919-2000), em va demanar si me'n podia fer càrrec. Val a dir que, per la seva situació, l'observatori només té mig camp de visió; potser hauria estat millor a Sant Jeroni o a Sant Joan. Però, qui hi puja de nit a l'hivern?», em diu.

«El pare Reinald, com que era fuster, quan va ingressar el van fer l'encarregat d'obres; la seva afició era l'astronomia. I com que durant la guerra des del monestir es veia amb preocupació la crema d'esglésies, va instal·lar una ullera telescòpica al final del Jardí dels Monjos, sobre el Mirador dels Apòstols, per observar moviments a Monistrol i a la vall del Llobregat. Des de baix, en creure que era un canó d'artilleria, va dissuadir de pujar i els monjos van poder fugir per la carretera de Can Maçana. El gener del 1939 va tornar al monestir amb altres monjos i allà on havia posat la ullera «el 1950, seguint el manual de Jean Texerau, hi va construir l'observatori. El va ajudar el ferrer de Monistrol, que feia el manteniment del monestir. Va fabricar un telescopi tipus Galileu i un de Cassegrain amb òptica Zeiss, que va rebre el premi de l'associació Aster, de la qual va passar a ser membre honorari. Realment, era un instrument de qualitat; encara ara, setanta anys després, s'hi poden fer observacions. He escrit un article per al "Butlletí del Santuari" sobre l'aventura del pare Reinald i l'observatori».

Tanmateix, el germà Oranias el volia compartir. «A banda de seguir cometes i altres meteors, a la dècada de 1980 dúiem l'escolania a observar. Per als nanos, sortir de nit era una aventura —habitualment prohibida—; per a mi era una solució que em permetia restaurar l'equip, l'ascensor...»

Previ és l'estudi de la geologia i la paleontologia. Segons explica l'abat Miquel Muntadas (1820-1885) en el llibre sobre la història de Montserrat, el pare Gerard Joana (1769-1841), botànic i doctor en farmàcia, «escriví l'any 1806 un manuscrit on planteja un seguit d'observacions i hipòtesis sobre aquestes coves i la circulació de les aigües a la muntanya». Formava part d'un compendi sobre la història natural del massís, parcialment salvat de l'incendi i la destrucció del monestir durant la Guerra del Francès, el 1811, segons referencia la web de Jordi López Camps *totmontserrat.cat*.

Continua Oranias: «Abans, la Bíblia era l'única font. Es creia que la serra s'havia creat poc després de la mort de Crist al Calvari, quan un terratrèmol va sacsejar el món. La recerca, però, va fer comprendre al pare Joana que la llegenda no s'aguantava; va ser el primer d'aplicar criteris científics a l'estudi de la muntanya i la comarca. També va desmuntar la llegenda que les coves de Collbató contenien un gran llac interior: la composició del massís fa que el relleu estigui completament tallat, l'aigua dins no s'hi queda.»

A la «Revista Montserratina», es van publicar «entre els anys 1920 i 1930 articles dels estudis d'història natural; seria interessant fer-ne una compilació. L'aportació més rellevant és la del pare Guiu M. Camps (1915-2001), biblista, que coneixia molt bé l'evolució de la muntanya tot i no ser geòleg. Quan baixava a fer classes a la Facultat de Teologia, resolia els dubtes sorgits en les seves aproximacions de camp amb el doctor Lluís Via i Boada (1910-1991), geòleg i paleontòleg, un dels directors del Museu Geològic del Seminari Conciliar de Barcelona. També tenia contacte amb l'Escola de Mines de Manresa (avui EPSEM-UPC) i amb els custodis de l'explotació de les mines de sal de Sallent».

A Montserrat s'hi troben fòssils marins —entre els quals un sirènid, ara al Museu del Seminari— perquè la muntanya es va formar per les pedres que arrossegava un riu que baixava del massís Catalano-balear i desguassava a la platja deltaica d'un antic mar interior. Els estrats que formen la muntanya corresponen a sediments de l'Eocè, fa entre 55 i 37 milions d'anys. «El pare Guiu va pensar que si bé els còdols quedaven al delta, el llim i l'argila podien seguir mar endins fins on avui és Lleida. La hipòtesi s'ha confirmat: es pot resseguir una formació d'argiles vermelles de 20 a 30 m d'alçada —ben visible a Monistrol—, que s'allarga cap a Igualada, Pontils, la Conca de Barberà, la Segarra i l'Urgell.»

Tot i ser biblista, «el pare Guiu tocava cinquanta mil temes. Tenia una gran saviesa i una bona memòria ben organitzada. Tant li podies parlar dels petits fòssils que trobaves per la muntanya com de frens de tractor. D'ell me'n vaig beneficiar molt. Ara bé, va deixar poca documentació escrita, les seves observacions les publicaven els investigadors amb qui debatia».

Un aspecte relacionat amb la geologia és l'escalada. «El pare Guiu era l'encarregat de la formació teològica dels nous monjos els tres anys posteriors al noviciat. La tarda lliure setmanal els feia pujar a la Gorra Frígia o al Cavall Bernat. Vaig conèixer els monjos que a principis del 1960 van obrir diverses vies. Però, van ser els escaladors dels anys cinquanta, els primers de Montserrat? Doncs hem descobert en un butlletí un article de Josep Galobart en què es fa referència a un gravat del segle XVI en el qual es veuen persones enfilades en cordes per dalt de la muntanya. Devien ser ermitans! Eren joves i no es passaven tot el dia dins l'ermita.»

A més, «els qui escalem ens fixem on ens podem agafar: les pedres, les mates de boix, les plantes de farigola... I hem pensat: com és que a la Panxa del Bisbe hi ha una diversitat de pedres més gran que no pas a la Gorra Frígia? Són d'estrats diferents. Com és possible que pugui créixer una planta d'una llavor que el vent ha dut fins a aquesta escletxa d'un mil·límetre? T'atures meravellat... fins que els de sota t'empaiten!».

Montserrat és una muntanya petita, d'uns 11 quilòmetres de llarg per 3 d'ample, i una altitud que va dels 150 metres fins als 1.236 de Sant Jeroni. L'orientació i el desnivell permeten una flora variada: «A la banda nord, més humida, hi trobes vegetació de sotabosc. Pel camí de les Bateries, cap a Collbató, creix alguna vegetació, però no de sotabosc. Cap a Can Maçana o Ca n'Estruc en trobem una altra, i per la banda de Collbató també és diferent. En altitud també varia, però amb un llindar dinàmic: en temps de sequera unes plantes van amunt i unes altres avall; i a l'inrevés en temps plujós. Es comprèn que durant tants anys s'hagi posat tant d'interès a conèixer-la.»